

AZ OMKDK SZAKIRODALMI INFORMÁCIÓS FELADATAI ÉS FEJLESZTÉSÜK

A GAZDASÁGIRÁNYÍTÁS ÚJ RENDSZERÉBEN

Polzovics Iván

Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ

1 AZ INFORMÁCIÓS ÁGAZAT KIALAKULÁSA ÉS SZERVEZETE

Az OMKDK információs ágazata /az intézmény mai belső szervezetében: Dokumentációs Igazgatósága/ az ország műszaki irodalmi információs rendszerében a leghosszabb multra tekinthet vissza. 1949 szeptemberében kezdte meg működését a 4118/1949/136. Korm.sz. rendelettel, s ennek nyomán a Gazdasági Főtanács határozatával /1268/23/1949.G.F.sz. hat./ életrekeztetett Műszaki Dokumentációs Központ /MüDK/. Feladata a következőkre terjedt: "A szakterületen végzendő dokumentáció kiépítése, az arra alkalmas személyek munkába beosztása, a feldolgozott anyag összegyűjtése és nyilvántartása, a dokumentációt végző szervek és személyek működésének koordinálása, referálólapok és egyéb szolgáltatások kiépítése, fordítási osztály létesítése."

Abból a célból, hogy a Központ a munkájához szükséges szakirodalmi bázissal rendelkezzen, a G.F. 1950-ben az 1883 óta fennálló Központi Technológiai Könyvtárat a Központtal egyesíti. Neve ekkor kibővül, és az intézmény másfél esztendeig Műszaki Dokumentációs Központ és Központi Technológiai Könyvtár elnevezéssel működik. Már 1952 derekán azonban az intézményt a Minisztertanácsnak a könyvtárügy fejlesztéséről szóló 1952. május 14-i határozatával Országos Műszaki Könyvtár /OMK/ néven újjászervezik, anélkül mégis, hogy dokumentációs feladatkörét érintenék. A könyvtári intézményben a MüDK régi feladatait külön dokumentációs és fordítási egységekben látta továbbra is el, de fejlődése megtorpant.

A dokumentációs feladatkörök csak 1957/58-tól kezdődően indultak újabb fejlődésnek, s ennek nyomán 1962-től az intézmény elnevezését a dokumentációs feladatkörre utaló toldattal /"és Dokumentációs Központ"/ kibővítették. Azóta immár nyolc éve az egyesített intézmény neve Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ /OMKDK/. A számos önálló könyvtári, dokumentációs, hálózatszervezési, technikai szervezeti egységből álló nagy intézményben 1964-ben szervezeti makroorganizmusokat, igazgatóságokat hoztak létre.

Ezek egyike a Dokumentációs Igazgatóság. Mint ilyen, az intézményen belül a szakirodalmi dokumentáció és információ feladatkörének a letéteményese. Öt osztályra és két kisebb szervezeti egységre tagolódik, összes létszáma /beleértve a fordítási szolgálatot és az Országos Fordításnyilvántartást is/ 70 teljes és 17 részfoglalkozásu munkatárs /köztük mintegy 25 mérnök, illetve közgazdász/. Az érdemi dokumentációs feldolgozó munkában azonban mintegy 500 állományon kívüli szakember, a fordítási tevékenység ellátásában pedig kb. 1500 állományon kívüli szakember-fordító működik közre.

2 ALAPOZÓ /KLASSZIKUS/ DOKUMENTÁCIÓS FUNKCIÓK

Mint 1 alatt már jeleztük, az országban 1949-ben egyetlen központi dokumentációs szerv munkájával megindított dokumentációs tevékenység a szakirodalomban fellelhető információk gyűjtésére, feldolgozására, dokumentációs szolgáltatásokban való közreadására, illetve továbbítására és szakfordítási munkák ellátására terjedt ki. Az idő tájt - és sok helyütt a világon még ma is - a dokumentációs feldolgozó és közreadó tevékenység a szakfolyóiratokban megjelenő cikkek referálásából, az elkészült referátumoknak referáló folyóiratokban és un. kartonszolgálatban való közreadásából /mint un. aktív dokumentációs tevékenységből/ és egyedi megkeresésre egyes tárgykörökhöz /témákhoz/ szakirodalmi források címeinek felkutatásából /irodalomkutatásból/ mint un. passzív dokumentációs tevékenységből áll. Mindezeket a munkálatokat a MÜDK már 1949 végén megindította, s azok majdnem egy évtizeden át magát a teljes dokumentációs feladatkört képviselték /kiegészítve a fordítási szolgálattal/. Ez a feladatkör alapozó jellegű folyamatos feltáró és közreadó tevékenységet jelent, s ezért a fejlődés későbbi szakaszaiban is természetesen fennmaradt, csupán azóta a dokumentációs feldolgozó munkának nem teljességét, hanem egy részét fejezi ki.

2.1 Referáló tevékenység

A MÜDK-ban a dokumentációs tevékenység a több évszázados tapasztalatokkal rendelkező és így klasszikusnak mondható referáló feldolgozó munkával indult meg, majd az OMKDK-ban a dokumentáció alapvető feladataként ezzel folytatódott. Kezdetben mindössze több száz, majd az ötvenes évek derekán mintegy 1000, napjainkban pedig 2200 külföldi szakfolyóirat kerül referáló feldolgozásra. A feldolgozás során az első években mintegy 20 ezer, az ötvenes évek derekán mintegy 50 ezer, 1968-ban kb. 120 ezer dokumentációs leírás /referátum, illetve címfordítás/ készült. Ezeket kezdetől fogva két típusú folyamatos kiadványban tették közzé: referáló folyóiratban /Műszaki Lapszemle/ és a figyelőkarton-szolgálatban. A figyelőkarton-szolgálat valamennyi feldolgozott tételt közölt, a referáló folyóirat pedig a szélesebb érdeklődésre számottartó feldolgozott anyagot adta

közre, a teljes feldolgozott anyagnak mintegy 60-70 %-ában. A feldolgozás mennyiségi fejlesztésére a későbbiekben /ld. 5.5 alatt/ ismertetett pénzügyi okokból ez idő szerint nincs lehetőség.

2.2 Referáló folyóiratok kiadása

A referáló folyóirat kezdettől fogva szakágazatok szerint tagolt volt; a szakágazatok száma 17 és 13 között ingadozott, az elmúlt 10 esztendő során 13-ban állapodott meg, majd 1967 júliusától egy tizenegyedik sorozattal egészült ki. A referáló folyóiratok előbb az MTESZ lapok mellékleteként díjtalanul jelentek meg, majd 1951-től előfizetési díj ellenében önállóan kerültek kiadásra. Az előfizetési díjat kezdettől fogva úgy állapították meg, hogy az csak a technikai előállítás, illetve a kiadó és terjesztő költségeit fedezi. Az MTESZ lapok mellékleteként való kiadásuk idején összes példányszámuk 10 ezer körül alakult. Az önálló kiadásra való áttéréskor a kiadott példányszám előbb 6-7 ezer körül mozgott, majd 5 ezer példány körül stabilizálódott. Az előfizetések között meglepően szép számmal szerepelnek külföldi előfizetők is /Csehszlovákiából, Romániából, sőt Izraelből is/, együttesen 7-800 példány előfizetésével. 1969 óta a kiadványt, amelyben évente mintegy 80 ezer referátum, illetve címfordítás kerül közreadásra kb. 1500 szerzői iv terjedelemben, az OMKDK házi nyomdája állítja elő és a PKHI /Posta Központi Hírlap Iroda/ terjeszti. Szellemi és technikai ráfordításai többszörösen meghaladják az előfizetési díjából adódó árbevételt. Terjedelmük fejlesztésére pénzügyi okokból ez idő szerint nincs lehetőség.

Az OMKDK referáló folyóiratainak minőségi fejlődését az 1958-tól meghonosított éves tárgyszavas mutatók juttatják leginkább kifejezésre. Addig a referáló folyóiratok évi indexeik nélkül jelentek meg, és ennek következtében az egyes évfolyamok visszakereső tájékoztatására alig voltak alkalmasak. 1958-tól kezdődően évi tárgyszavas indexek kiadását honosítottuk meg valamennyi referáló kiadványban, aminek segítségével minden egyes évfolyam a közvetlen felhasználó által is irodalomkutatás céljára igénybevehető. Az indexek kiadását különösen a kutató-, fejlesztő és tervezőintézetek munkatársai fogadták elismeréssel. Az indexek kiadásának külön előnye, hogy már a következő évfolyam első számának mellékleteként jelennek meg, ellentétben azzal az általános külföldi gyakorlattal, hogy az indexek kiadása hónapokkal vagy akár egy-két évvel követi csak a szóban lévő évfolyamot.

2.3 Figyelőkarton-szolgálat

A figyelőkarton-szolgálat kezdettől fogva házi technikai előállításban kerül kivitelre, és terjesztését is az OMKDK látja el. Előfizetői főleg nagy- és középvállalatok, továbbá kutató-, fejlesztő és

tervezőintézetek, amelyeknek száma 400 körül alakul. Mintegy 1300 tárgykör fogja át a technika és az alapjául szolgáló egzakt tudományok teljes területét. Egy-egy tárgykör megrendelése esetén az előfizető átlagosan havi 15-20 megküldött figyelőkartonnal számolhat. A kartonok az ETO jelzeteivel vannak ellátva, és az egyes tárgykörök is aszerint rendelhetők. Az 1300 tárgykörben a többszöri rendelés következtében 1968-ban mintegy 3 millió karton került kiküldésre.

A szolgáltatás árát kezdetől fogva úgy állapították meg, hogy lényegileg csak a technikai előállítás és a terjesztés költségeit fedezi. A referáló feldolgozás szellemi ráfordításai az elmondottak következtében napjainkig nem térültek meg. Az elgondolás azonban mind a mindenkori felügyeleti hatóság, mind az OMKDK részéről az volt, hogy az ilyen jellegű tájékoztatási kiadványok szellemi ráfordításait, amelyeknek nyomán a címzetteknek egyéni munkával kell a figyelembe jövő külföldi anyagot kiválasztani, felkutatni, áttekinteni vagy lefordíttatni, nem kívánatos az érdekeltekre áthárítani, és az ilyen jellegű tájékoztatási munka költségeit költségvetésből kell fedezni. Általában ez a tapasztalat külföldi referáló kiadványoknál is, kivéve az olyanokat, amelyek világnyelveken jelennek meg és ennek következtében felvevő piacuk nem egyetlen ország, hanem az egész világ műszaki értelmisége.

A figyelőkarton-szolgálat egyik nem utolsó értéke az az információs apparátus, amelyet e kartonok osztályozása és rendszeres tárolása révén az OMKDK folyamatosan kiépít és amely több mint 3,5 millió kartonjával a szakirodalom-kutatási munkának egyik fontos segédlete.

2.4 Idegen nyelvű referáló folyóirat kiadása

Ugyancsak kezdeti eredetű az a referáló tevékenység és eredményeinek kiadványban való közreadása, amelyet az OMKDK a magyar műszaki irodalom referáló feldolgozásával végez, és amely munkája eredményeit az orosz, angol és német nyelven kiadott referáló folyóiratban adja a külföldi szakkörök tudomására. Ez a háromnyelvű referáló szolgálat szintén még 1949-ben indult, és azóta éppúgy, mint a fentebb említett referáló szolgálat, mennyiségében és minőségében fejlődött. Az idegen nyelvű referáló folyóirataink mennyiségi fejlődése ugyan nem akkora, mint a magyar nyelvű referáló kiadványoké, annak következtében, hogy a magyar nyelvű elsődleges szakirodalom 1949 óta nem fejlődött olyan mértékben, hogy ez az anyag referáló feltárását megháromszorozta volna. Itt a mennyiségi fejlődés csak mintegy 20 %-os.

2.5 Irodalomkutatás

Az OMKDK könyvtári ágazata a Központi Technológiai Könyvtár gyakorlata nyomán már a felszabadulást követő évektől fogva vállalta

megkeresésre szakirodalom-kutatások ellátását. Ezt a funkciót 1958-tól kezdődően a dokumentációs ágazat vette át, és ennek megfelelően ma a Dokumentációs Igazgatóság látja el. Szakirodalom-kutatások készítését 1958-ig az OMKDK díjtalanul vállalta, és ennek következtében szép számmal készültek olyan irodalomkutatások is, amelyeket valójában az igénylőnek magának kellett volna elkészítenie /diplomamunkákhoz, egyetemi doktori, kandidátusi értekezésekhez igényelt irodalomkutatások stb./. 1958-tól szakirodalom-kutatások készítését az OMKDK a ráfordított munkának megtérítése ellenében vállalja, amely térítés mértéke az önköltséget fedezi, legújában szerény nyereséget is biztosít. Az irodalomkutatási díj bevezetése nyomán átmenetileg csökkent ugyan az irodalomkutatások száma, rövidesen azonban az igények mennyisége növekedett, és napjainkra mintegy évi 400 tétel körül stabilizálódott. Tekintettel arra, hogy szakirodalom-kutatásokat más információs szakintézmények és vállalati tájékoztatási egységek is ellátnak, az OMKDK-ra jutó irodalomkutatási igények mennyisége önmagában az országban jelentkező ilyen szükségletekre nem jellemző. A szakirodalom-kutatások kis része /7-8 %/ készül a megrendelő igényének megfelelően tételenként néhány soros értelmező szöveggel /annotációval/.

Az OMKDK szakirodalomkutatásai 1958 óta kidolgozott saját metodika szerint készülnek, amelynek célja a felhasználó tájékoztatásának előmozdítása. Ezért a bibliográfiai tételeket a szakirodalomkutatási jegyzékek nem a szerzők betürendjében közlik, hanem nyelvek szerinti csoportosításban és azon belül visszamenőleges időrendben, hogy így az érdekelteknek módjuk legyen előbb az általuk ismert nyelvek irodalmát áttekinteni, másrészt pedig a legfrissebb szakirodalmi közleményeket kiemelten tekintetbe venni.

2.6 Szakfordítási tevékenység

Az alapító rendelet már a Műszaki Dokumentációs Központot szakfordítói tevékenység ellátására is kötelezte. Ennek következtében fordítási osztály az intézményben már 1949-től működik. Szakfordítások készítésének egy dokumentációs intézmény keretén belül különleges rendeltetése van: célja annak biztosítása, hogy a dokumentációs módszerekkel feldolgozott külföldi szakirodalomról az érdeklődők magyar nyelven igénylésre részletes tájékoztatást kaphassanak. Különleges jelentősége van ennek a szerepnek Magyarországon, ahol az ország nyelvén a világirodalomnak csak ezrelékben kifejezhető hányada jelenik meg, tehát a világ szakirodalmának megismeréséhez mindenképpen nyelvismeretekre van szükség, amelyekkel viszont a felhasználók széles köre nem rendelkezik. A szakfordítás ellátása során azt a célt kell biztosítani, hogy az eredeti kiadványban foglalt szakmai információk szakmai hitelességgel magyar nyelven álljanak rendelkezésre. Ehhez az esetek többségében még arra is szükség van, hogy az eredeti közleményben foglalt ábrák, grafikonok technikai másolata is a fordítás részeként kivitelre kerüljön.

A fordítási tevékenység elindulásakor már erről is gondoskodás történt fotolaboratórium felállításával, amely a fordításra kerülő külföldi közlemények ábráiról mikrofilmet és fotomásolatokat készített és készít, sőt a reprográfiai szolgálatnak arról is gondoskodnia kell, hogy az érdeklődők az eredeti közleményről reprográfiai másolat birtokába juthassanak, mert rendelkezésre álló nyelvismeretekkel a fordítási költségek mellőzésével ismerhetik így meg az eredeti közlemény tartalmát.

Az OMKDK fordítási szolgálata a kezdeti években mintegy évi 50 ezer oldal nagyságrendben, az ötvenes évek derekán 100-120 ezer oldal nagyságrendben, napjainkban pedig mintegy 350 ezer oldal nagyságrendben készít műszaki fordításokat. Ugyanakkor a nála, valamint a kötelepéldányok rendszere következtében az országban másutt készült fordításokról is megkeresésre fordításmásolatokat szolgáltat ki. A fordításmásolati tevékenység volumen mintegy másfél évtizeden keresztül kb. kétszerese, két és félszerese volt a fordítási volumennek. Az utóbbi két esztendő során a szolgáltatott fordításmásolatok mennyisége az OMKDK-ban készített fordítások mennyiségét három-négyeszeresen haladja meg annak következtében, hogy az 1965-től külön kiadott Műszaki és Gazdasági Fordítások Országos Címjegyzéke nemcsak az OMKDK-ban készült fordítások címeit, hanem a kötelepéldányként beérkező fordítások címadatait is tartalmazza, és így a választék lényegesen megnövekedett. Az említett fordítási címjegyzékben évente mintegy 30 ezer fordítási cím kerül közreadásra.

3 AUTOCHTON FEJLŐDÉSI SZAKASZ /1956-1967/

Az ötvenes évek végéig az OMKDK információs tevékenysége és szolgáltatásai a 2 alatt említett keretekben mozogtak. Az ötvenes évek során elért fejlődés e munkák körében valósult meg, nagyrészt mennyiségi, másrészt minőségi vonatkozásban.

1958-ban a dokumentációs osztály létesítésekor módszeres elemző vizsgálat /1/ készült arra vonatkozólag, hogy a dokumentációs feldolgozó és közreadó tevékenység külföldön milyen irányokat és újabb szolgáltatásfajtaikat mutat. Ennek során megállapítható volt, hogy a dokumentációs feldolgozás és eredményeinek kiadványok formájában való közreadása a referáló szolgálatok klasszikus formáin kívül más típusokat is mutat. Az igényeknek megfelelően az újfajta dokumentációs szolgálatok 3 fő típusra tagolódtak, ugymint

- a/ az un. dokumentációs gyors szolgálatok;
- b/ a differenciált igények kielégítésére irányuló szolgálatok és
- c/ a teljesebb tartalmi tájékoztatást nyújtó szolgálatok.

3.1 Témafigyelés

A külföldi tapasztalatok beszerzése és rendszerezése nyomán az OMKDK-ban új dokumentációs feldolgozási módszereket és kiadványokat vezettünk be. Ezek között elsőnek a témafigyelő szolgálatot kell megemlíteni, amelyet ugyan nem külföldi tapasztalatok alapján, hanem saját felismerésből honosítottunk meg. Ennek a szolgálatnak a célja kettős, egyrészt differenciált szolgáltatás az igénylők által megadott speciális témákra, másrészt gyorsszolgáltatás, mert a feldolgozás eredményeit a referáló szolgáltatásoknál rövidebb átfutási idővel tudja az érdekeltek tudomására adni. A témafigyelő szolgálat fennállásának 15 éve során rendkívüli fejlődésen ment keresztül. A kezdeti 250-300 figyelt témával szemben 1969-ben a figyelt témák száma eléri az 1800-at, és azokra egyszerűsen évente több mint 120 ezer szakirodalmi tétel kerül feltárássra, a többszöri megrendelések következtében pedig a megrendelt témákra egy év folyamán mintegy 2,4 millió szakirodalmi adat kerül kiküldésre. A témafigyelő szolgálat különleges értéke a témákna a megrendelők által való meghatározásában rejlik. Ennek következtében nem tömeges adatot közlő referáló szolgálatokból kell a megrendelőnek egyéni munkával kiválogatnia az őt érdeklő témákhoz kapcsolódó szakirodalmi anyagot, hanem minden egyes saját témához külön kiválogatott anyagot kap kézhez.

A legutóbbi külföldi fejlődés csak a hatvanas évek derekán ismeri fel ennek a feldolgozási és terjesztési módnak a jelentőségét, de azt ma már olyan megváltó értékűnek tartja, hogy ebben véli megtalálni az un. információ robbanás /szakirodalmi áradat/ leküzdésének legjobb eszközét /2/. A rendszert külföldön SDI-System-nek /Selective Dissemination of Information = információ szelektív terjesztése/ nevezik, és egyelőre egyes szakterületeken folytatnak vele bevezető kísérleteket. Nálunk a rendszer 15 év óta van gyakorlatban, és a felhasználók részéről az egyik legszélesebb körben igényelt szolgáltatásnak tekinthető. Annak következtében, hogy a megrendelt témákra módot adunk más előfizetőknek is a csatlakozásra, a témafigyelő szolgálat az OMKDK részére jövedelmező is.

3.2 Gyors információ szolgálatok

1957-60 között az OMKDK külön dokumentációs gyorsszolgálatot is meghonosított a tartalomjegyzék-fordítási szolgálat formájában. Ebben a szolgáltatásban 4 tárgykörben összesen mintegy 140 vezető külföldi folyóirat tartalomjegyzékének magyar fordítását adta közre szabadlapokon. A szolgálat kezdeményező értékű volt, és ennek nyomán ilyen gyorsszolgálatokat tárcaközpontok és ágazati irodák is magukra vállaltak. 1968-tól a tájékoztatás gyorsítása érdekében számos szakterület mintegy 250 un. vezető folyóiratról újra készítünk szabadlapos tartalomjegyzék-fordításokat. Emellett tervbe vettük, hogy az ipargazdaság tárgykör kb. 50 vezető folyóiratának tartalomjegyzékeiről olyan füzetes gyorsfordítási szolgálatot adunk ki, amely a füze-

tek első részében gépi rendezésű címszó-indexet is közöl /KWIC-index/, s ilyen módon a szolgáltatást folyamatos irodalomkutatás céljára is alkalmassá teszi. /Ilyen szöveggörnyezetes gyorsindexeket egyébként 1968-tól egyes szakterületek megrendelésére az intézmény Fejlesztési és Hálózatszervezési Igazgatósága már sikerrel készít, pl. építéstervezési havi gyorsindexet./ A címszó-indexek révén a tartalomjegyzék-fordítási szolgálat gyorsszolgáltatási jellege mellett differenciált tájékoztatású szolgálattá is válik, éppen úgy, mint a témafigyelés.

3.3 Teljesebb tartalmi tájékoztatás

A differenciált szolgálatok kiépítésén kívül az OMKDK 1960-tól kezdődően különféle típusú szolgáltatásokban megindította a tartalmilag teljesebb tájékoztatást nyújtó információs szolgáltatások kiadását is. A tartalmilag teljesebb, sőt helyenként teljes tájékoztatást nyújtó szolgáltatásoknak az a célja, hogy a vonatkozó szolgáltatásokból a felhasználó már ne csak arra kapjon utmutatást, hogy a szóban lévő tárgykörben milyen külföldi szakirodalom jelent újabbat meg, hanem az információs feldolgozás új módszerével teljes tartalmi tájékoztatást is kapjon a feldolgozott közleményekben foglalt információk részletes tartalmáról. Ezekben az információs szolgáltatásokban a feldolgozott külföldi közlemények tehát magukból az információs leírásokból ismerhetők meg teljes tartalmukban, és így általában nincs szükség arra, hogy a felhasználó az eredeti közleményt kézbe vegye, vagy annak fordítását igényelje. Természetesen ily módon nem lehetséges a folyamatosan termelődő külföldi szakirodalmat még az országba beérkező kiadványok volumenében sem feldolgozni, hanem igen erőteljes és többszöri válogatás alkalmazásával csak azokat a külföldi közleményeket lehet ilyen módszerű és célú feldolgozásra érdemesíteni, amelyeknek a magyar műszaki és gazdasági fejlesztés szempontjából különleges jelentőségük van. Az ilyen módszerű információs feldolgozásban tehát többszörösen válogatott külföldi szakirodalmi anyag jöhet csak figyelembe.

A teljes tájékoztatást nyújtó dokumentációs szolgálatoknak két fő csoportját honosítottuk meg:

- a/ az időszakos szolgáltatásokat és
- b/ az eseti szolgáltatásokat.

3.3.1 Műszaki Információ

Az időszakos teljes tájékoztatást nyújtó információs kiadványok jellemző típusa a Műszaki Információ elnevezésű sorozat, amely egyes, általában széles, horizontális jellegű tárgykörökben havonta tárgykörönként 8-10 válogatott külföldi folyóiratikkal tömörített feldolgozó-

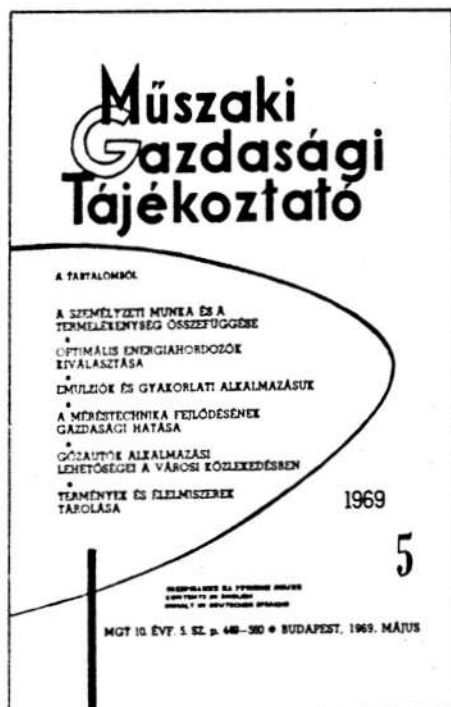

sát juttatja az ábrák, grafikonok, táblázatok közreadásával együtt a megrendelő kezébe. Ez a szolgáltatás 1961-ben indult a műanyagokról szóló sorozattal és napjainkra 7 sorozatra bővült /a műanyag-sorozaton kívül, az energiagazdálkodás, az anyagmozgatás, a csomagolás, a műszaki ellenőrzés, a szabványosítás, a korszerű munkafeltételek tárgykörökben/. Az egyes sorozatok iránt széles körű és egyre növekvő az érdeklődés. A Műszaki Információ sorozatainak előfizetési árát kezdettől fogva úgy lehetett megállapítani, hogy abból a ráfordítás költségeinek fedezésén kívül az intézet egyéb dokumentációs feladatainak belső finanszírozására bizonyos többlet is maradjon. Ezt a felhasználó szempontjából az indokolja, hogy a vonatkozó sorozatokban számonként mintegy 140 oldal külföldi szöveg eredeti fordításának megfelelő információs anyag kerül a birtokába, a felhasználó tehát számonként a fordítási költség megtakarításában jelentkező igen jelentékeny értéket kap.

3.32 Műszaki-Gazdasági Tájékoztató

1960-tól kezdődően egy másik, szintén teljesebb tájékoztatást nyújtó időszakos információs kiadvány indult útjára az intézmény információs ágazatában: a Műszaki-Gazdasági Tájékoztató /MGT/. Ez a kiadvány amellest, hogy közleményeiben a referáló szolgálatokat messzeemenően meghaladó információs tartalmat kíván és tud nyújtani, ugyanakkor kiemeli a műszaki fejlesztésben a gazdasági szempontok szerepét, és ezzel a műszaki tájékoztatásban tartalmilag is új irányt mutat. Az a cél vezette, hogy bemutassa a külföldi műszaki fejlesztés irányzatait, a mindenkor gazdasági és gazdaságossági követelményeikkel együtt, hogy így a kiadvány felhasználói /döntően gazdaságirányító szervek és vállalatok vezető szakemberei/ mérlegelni tudják a fejlődésnek nemcsak műszaki, hanem gazdasági lehetőségeit is. A Műszaki-Gazdasági Tájékoztató feldolgozási módszere nem követi a Műszaki Információ c. sorozat metodikáját, mert a külföldi közleményeket nem egyenként, hanem témakörönként egyesítve ismerteti. Ily módon az egyes közlemények, az MGT egyes ismertetései ugyan nem pótolják az e-

redeti közleményeket, de lényeges mondanivalókat és eredményeket úgy foglalják egybe, hogy ezek nyomán a vezető műszaki és gazdasági szakemberek döntéseikhez megfelelő információk birtokába jutnak. Ezzel az MGT egyúttal az un. vezetői tájékoztásnak is egyik eszközévé válhatott. A kiadvány indulásakor negyedéves, majd kéthavi időszakosságu volt; 1967-től havonta kb. 100, szedőírógépen előállított oldalon jelenik meg. Számonként 6-7 időszzerű témakör tanulmány-szerű feldolgozását adja, egyenként mintegy 15-25 külföldi forrásmunka szintetikus módszerű feldolgozásával. Bár majdnem másfélezer előfizetett példányban jelenik meg, a benne feldolgozott információs anyag hatalmas terjedelme és a szintetikus feldolgozás munkas és költségigénye miatt az értékesítési bevétel nem fedezi a szükséges ráfordításokat, ezért kiadását belső finanszírozással támogatni kell.

3.33 Műszaki-Gazdasági Információ

Felismerve a műszaki-gazdasági tartalmu tájékoztatás egyre fokozódó jelentőségét, a teljes tartalmi tájékoztatásnak a Műszaki Információ sorozatban kidolgozott útján az intézmény információs ágazata tovább lépett. Olyan tárgykörök ilyen módszerű feldolgozását valószínűsítette meg, amelyekben a gazdasági szempontoké az elsőség, vagy éppen a gazdaságtudományok körébe tartoznak. Így indította meg 1965 novemberében a Gazdasági mechanizmus tökéletesítése a szocialista országokban című havi információs szolgáltatást, majd 1967 nyarán a Vezetés - Döntés c. szolgáltatást. Utóbbi az 1968. évi 12. számával megszűnt ugyan, de helyette az MTI-vel való kooperációban 1969 januárjában megindult a Korszerű Vezetés című, havi kétszeri időszakosságu információs folyóirat. 1968 januárjától Trendek - Prognózisok címmel egy legkorszerűbb tervezési eszköznek és metodikának nyitottunk új információs havi szolgáltatást, 1969 januártól pedig a Vállalati Szervezés tárgyköre kapott új információs havi feldolgozást és közreadást. Végül 1969 júliusától indítottuk utjára a népgazdasági és vállalati szintű tervezés tematikájának egyik alapvető fontosságú szek-

MŰSZAKI
GAZDASÁGI
INFORMÁCIÓ

A gazdasági mechanizmus tökéletesítése

3
1969

ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

MŰSZAKI
GAZDASÁGI
INFORMÁCIÓ

Trendek prognózisok

5

1969

ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

MŰSZAKI
GAZDASÁGI
INFORMÁCIÓ

Vállalati szervezés

1

1969

ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

MŰSZAKI
GAZDASÁGI
INFORMÁCIÓ

Beruházás fejlesztés

1
1969

ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

torát; a beruházások gazdasági tervezését információkkal ellátó Beruházás - Fejlesztés című információs havi szolgáltatásunkat. Vele egyidőben kezdte meg megjelenését a Nemzetközi Szervezetek Anyagai című havi információs kiadvány, amely főleg nemzetközi gazdasági /és e mellett tudományos és műszaki/ szervezetek folyamatosan megjelenő kiadványairól és tevékenységükről ad részben a tartalmat bőven ismertető információkat, részben bibliográfiai adatokat, részben a szervezetek működésére szignifikáns híreket.

Mind ezek az információs szolgáltatások 1968 óta külön gyűjtőcímes, Műszaki-Gazdasági Információ elnevezésű sorozat keretében jelennek meg.

3.34 Teljes tájékoztatást nyújtó eseti kiadványok

A teljesebb tájékoztatást nyújtó időszakos információs feldolgozási módszereket követő eseti információs kiadványok valamely műszaki vagy gazdasági témának egyszeri feldolgozását és közreadását jelentik önálló kötet formájában. A feldolgozás módszerét tekintve lehetnek a témához válogatott egyes külföldi közlemények egyenként bemutatott feldolgozásai /analitikus módszer/, és lehetnek azokat a feldolgozás szerkezetéhez idomlóan bemutató információs tanulmányok /szintetikus módszer/. Az előbbi döntően a műszaki tárgykörök feldolgozására látszik alkalmasabbnak, az utóbbi a gazdasági jellegű témakörök bemutatására előnyösebb. Az OMKDE információs ágazatának gyakorlatában mindkét módszernek helyet adtunk. Az elsőnek említett analitikus módszert a túlnyomórészt technikai és technológiai kérdések ismertetésére szolgáló Témadokumentációs Kiadványok című sorozatban, az utóbbit a Műszaki Fejlődési Áttekintések és a Műszaki és Gazdasági Fejlődés Fő Irányai elnevezésű sorozat köteteinek előkészítésében alkalmazzuk.

3.341 Témadokumentációs Kiadványok

E sorozat eseti kötetei a műszaki fejlesztés előterében álló, aránylag széles felhasználói kört érdeklő témák külföldi szakirodal-

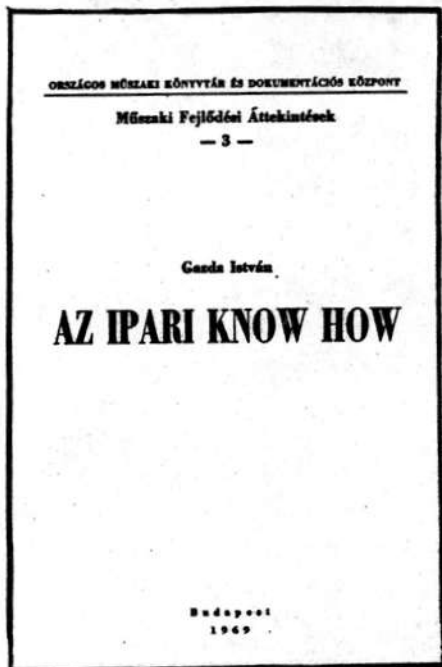

mának analitikus feldolgozásai. A bennük ismertetett közleményeket szintén teljes tartalmukban tárják fel úgy, mint a Műszaki Információ sorozatai, azaz az egyes ismertetések az eredeti közleményt helyettesítik/ábrák, grafikonok, táblázatok másolatait is tartalmazzák/. Az egyes kötetek 1-1 témáról szólnak, tehát olyanok, mint az elsődleges szakirodalom monográfiái, azzal az eltéréssel, hogy mint dokumentációs kiadványok már közreadott anyag ismertetését tartalmazzák. Az egyes kötetekben 40-70, többszörösen válogatott külföldi közlemény kerül feldolgozásra akként, hogy a téma minden vetületét lefedjék. A téma maga a kötetekben fejezetekre bontva kerül tárgyalásra, és az egyes fejezetek tartalmazzák az oda tartozó külföldi közlemények ismertetését. Minden egyes kiadványhoz csatolkozik az a felkutatott forrásanyag bibliográfiai címeirésben, amelyet a téma feldolgozása során összegyűjtöttek, és amelyből az említett 40-70 közleményt kiválogatták. E szakiro-

dalmi jegyzék alapján a téma részletkérdéseivel foglalkozó kutatók, fejlesztők, tervezők további szakirodalmi anyag birtokába juthatnak. Minden egyes kötetet a feldolgozott szakirodalmi anyag lényeges mondanivalóit és irányzatait tartalmazó bevezető fejezet nyit meg, amely a fejlődés trendjeit, tanulságait foglalja össze. Ily módon az olvasó egy áttekintő kép megszerzése után nyulhat az egyes fejezetek anyagához, illetve közülük azokhoz, amelyek közelebbről érdeklik. A sorozatban 1960 óta több mint 100 kötet készült el; évente legújabbban - pénzügyi okokból - már csak 6 kötet jelenik meg. Egy-egy kötet terjedelme 20 szerzői iv körül mozog.

3.342 Műszaki Fejlődési Áttekintések

Ebben az 1967-ben megindított sorozatban a műszaki-gazdasági és gazdasági fejlődés egyes időszerű kérdései kapnak feldolgozást a szakirodalom alapján információs tanulmányok formájában. Az egyes fejezetek szintén teljes tájékoztatást nyújtanak a vizsgált kérdésben, de a feldolgozás módszerénél fogva nem az azt tárgyaló külföldi közleményekről egyenként, hanem magáról a tematika egészéről. Így a témát

tömörrebb formában képesek kifejteni, de ugyanakkor természetesen a hivatkozott eredeti szakirodalmi forrásokat nem képesek úgy helyettesíteni, mint az analitikus módszerű feldolgozásokban közleményként közreadott tömörítvények. Az információ tanulóanyagok a cimbeli tárgykör átfogó ismertetését és elemző taglalását adják, rámutatnak a vonatkozó területen felismerhető műszaki, illetve gazdasági fejlődés fő tendenciáira /trendjére/, és adott esetben utalnak a hazai alkalmazás lehetőségeire és kivánalmaira is. Az egyes füzetek terjedelme 7-10 szerzői iv körül mozog. Mindaddig 3 füzet jelent meg /a műanyagok felhasználásának fejlődési irányzatairól, a gyártmánytervezés és a piac összefüggéseiről és a műszaki fejlesztés egyik korszerű eszközéről: a know-how-ról/. A sorozat erőteljesebb kifejlesztését egyrészt az ilyen tanulmányi feldolgozásra alkalmas és kész szakemberek korlátozott száma, másrészt mindaddig pénzügyi megfontolások hátráltatták /az ed-

dig kötelezően alkalmazott un. ívár a közvetlen költségeknek csak kis hányadát fedezte/.

3.343 A Műszaki és Gazdasági Fejlődés Fő Irányai

Ez az 1967-ben indult sorozat alkalmazott módszerében hasonló az előbb /3.342/ tárgyalthoz, csupán témáinak széles távlatokat megnyitó természete és a bővebb terjedelem indokolja különvételét. Ebben a sorozatban földrészek, gazdasági régiók /a későbbiekben egyes országok/ műszaki és gazdasági fejlődését, a fejlődés jellemző mutatószámait és irányzatait tárjuk az olvasó elé, kötetenként 15-20 szerzői iv terjedelemben. Eddig két kötet jelent meg /Európa szükségleteiről és erőforrásairól, valamint az USA jövő erőforrásairól/. Előkészületben van a műszaki-tudományos forradalom fő kérdéseit az ipari termelés szempontjából vizsgáló kötet. A sorozat erőteljesebb kifejlesztését a 3.342 alatt említett körülmények hátráltatják.

ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

A MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGI FEJLŐDÉS FŐ IRÁNYAI

2

AMERIKA JÖVŐJÉNEK ERŐFORRÁSAI

BUDAPEST
1968

3.4 Az információs ágazat eddigi fejlődésének összefoglaló elemzése

A 2 és 3 pontok alatt előadottakból összefoglalóan megállapítható, hogy az OMKDK információs ágazatának tevékenysége működésének 20 esztendeje alatt lényeges fejlődésen ment keresztül, mind mennyiségi, mind minőségi tekintetben, mind pedig a korszerű feldolgozási módszerek alkalmazása szempontjából. A kezdeti klasszikus dokumentációs szolgáltatásokon kívül több új típusú információs szolgálatot honosított meg, amelyek időszakos vagy eseti kialakításukban mind a szelektív információterjesztés, mind a teljes tájékoztatás iránti igényeket kívánják kielégíteni. Mindez a kiadványokban jelentkező tevékenysége igen jelentékeny terjedelmű információs anyagot juttat az előfizetők és érdeklődők birtokába. Míg az ötvenes évek elején mindössze 16 kiadványban évente mintegy 350 szerzői iv terjedelmű információs anyagot adott közre /ezenfelül a figyelőkarton szolgálatban még mintegy további 400 szerzői ivet/, addig 1968-ban 42 időszakos és sorozatos kiadványban évente több mint 2200 szerzői iv /a figyelőkarton- és témafigyelő-szolgálatban pedig további 2800 szerzői iv/ terjedelmű információt bocsát közre.

Mint a 3.33 és 3.34 alattiakból kitűnhetett, különösen a gazdasági szempontokat előtérbe helyező információs szolgáltatások kiépülése mutat az utóbbi években erőteljes fejlődést. Ez az irányzat és az annak hatására már 1968-ig, de azóta is bevezetésére kerülő információs szolgáltatások némileg kiegészítik, korszerűsítik és pontosítják az információs ágazatnak azt a tartalmi profilját, amit az intézmény címe ma kifejez: a műszaki profilt. Ez a profil az információs ágazat tudatos működése folytán már majdnem egy évtizede kibővült a műszaki és a vonatkozó természettudományi kutatás, valamint a műszaki fejlesztés és a termelés gazdasági vonatkozásaira is, és utóbbiakat - legalábbis a teljesebb tájékoztatást nyújtó információs tevékenységben - fokozódó nyomattal juttatja kifejezésre. Ezzel a gazdasági és gazdaságossági szemlélettel, s a kialakított műszaki-gazdasági és gazdasági új információs szolgáltatásokkal az OMKDK információs ágazata már a gazdaságirányítás új rendszerének bevezetése idejében - megítélésünk szerint - párhuzamosan haladt az új mechanizmus információs elgondolásaival. Ahhoz, hogy a fejlődés legújabb szakaszát ebből a szempontból elemezzük, valamint hogy a jövő fejlődés kívánatos útját megtaláljuk, mellőzhetetlen a gazdaságirányítás új rendszeréből folyó információs igények és követelmények rövid áttekintése.

4 A GAZDASÁGIRÁNYÍTÁS ÚJ RENDSZERÉNEK INFORMÁCIÓS KÖVETELMÉNYEI

A gazdaságirányítás új rendszerének már az alapvető dokumentuma, az MSZMP KB 1966. május 25-én közzétett határozata kiemeli a gazdaságvezetés döntéseihez nélkülözhetetlen különféle jellegű információk jelentőségét és fokozott igénybevételét, a határozat mellékleteként kiadott Irányelvek pedig az információs rendszernek külön fejezetet szentelnek, és tartalmi kiépülésére számos direktívát adnak. Ennek nyomán pedig egy 1966 végén kiadott G.B. határozat és az általa jóváhagyott G.B.-Irányelvek az információs rendszer szervezeti és működési kialakításáról és továbbfejlesztéséről rendelkeznek.

Az új gazdasági mechanizmus előkészítésére vonatkozó 1966. május 25-i Irányelvek alapvető szempontja, hogy a gazdasági döntések minden fokon megbízhatóan megalapozottak legyenek. A döntések megalapozásához megfelelő információkra van szükség, amelyeket az irányító szervek és a vállalatok belső adatszolgáltatásán, a statisztikai adatokon, a pénzügyi /számviteli/ információk adatain túlmenően az ún. külső információk szolgáltatnak, s ezek között a műszaki-gazdasági fejlődés tényeire vonatkozóan az egyik első helyet a szakirodalmi tájékoztatás információi töltik be. Az Irányelvek az információkat igénylő szervek két fő csoportját különböztetik meg: a központi szervekét és a vállalati szervekét.

A gazdasági döntések hozatalában szereplő mindkét csoportban az új gazdasági mechanizmus működése során központi feladatként a műszaki fejlődés meggyorsítása áll. Ezt egyrészt korunk tudományos-technikai forradalma követeli meg, másrészt azonban országunk adottságai külön is igénylik, minthogy annak mint energiaforrásokban nem bővel-

kedő országnak a gazdasági fejlődése erősebben függ a műszaki színvonal alakulásától, mint más országoké. Ezért fokozottan törekedni kell a gyártmányok korszerűsítésének növelésére, a gyártástechnológia fejlesztésére, a termelékenység fokozására és a termelési költségek csökkentésére. Hogy ez a cél módszeresen elérhető legyen, abban megfelelő döntések hozatalával részt kell vennie mind a központi irányító szervezeteknek, mind a vállalatok vezetőségének.

4.1 A központi információs rendszer követelményei

A központi döntéseket a központi információs rendszerrel szolgáltatott információkkal kell előkészíteni, amelyeknek megbízható alapot kell adniuk a gazdaságfejlesztési koncepciók, a népgazdasági tervek és más felső szintű gazdasági döntések kidolgozásához. Ez az információs rendszer egyaránt felölel műszaki, műszaki-gazdasági, piackutatási, közgazdasági és társadalompolitikai információkat. Közülük a műszaki és műszaki-gazdasági információk körében az irányelvek külön kiemelik:

a/ a vezető országok fontosabb iparágainak fejlődési tendenciáira, különösen az illető iparágak fejlődését befolyásolni képes tényezőkre, valamint a fejlődésnek más iparágakra gyakorolt hatására vonatkozó információkat;

b/ azoknak az alaputatásoknak a fontosabb eredményeire és a tudományos fejlődés fő tendenciáira vonatkozó információkat, amelyek a tudomány és a műszaki fejlődés szempontjából hazánkban számba jönnek vagy jelentőségre tehetnek szert;

c/ a műszaki fejlődés fő tendenciáira vonatkozó információkat, különösen a hosszú idősorokban megnyilvánuló tartós tendenciákra /trendekre/ vonatkozó információkat;

d/ az új termékek /különösen új anyagok/ és helyettesítő anyagok, továbbá már ismert anyagok új alkalmazási területeinek feltárásával kapcsolatos és népgazdasági szempontból nagy jelentőségű információkat;

e/ olyan új technológiai eljárásokra vonatkozó információkat, amelyeknek nagy a népgazdasági jelentőségük;

f/ a főbb népgazdasági ágak műszaki színvonalának alakulására, belső strukturájára, a főbb népgazdasági ágak, iparcsoportok és iparágak műszaki színvonalának, teljesítményének, termelésének alakulására vonatkozó információkat.

Mindenekkel az információkkal a központi gazdaságirányító szervezeteknek rendszeresen rendelkezniük kell, illetve biztosítani kell annak feltételeit, hogy adott kérdésekre vonatkozó információk igénylésre rendelkezésükre álljanak.

4.2 A vállalati szintű döntések információs igényei

Ami a vállalati döntéseket illeti, ezeknek a műszaki fejlesztés területén elsősorban a gyártmány- és a gyártásfejlesztés az előtérben álló feladatuk. Ebből a célból a vállalatokat el kell látni műszaki, műszaki-gazdasági és gazdasági hazai és külföldi információkkal, amelyek a gyártmányok műszaki színvonalára, az egyes technológiák fejlődésére és mindenkor állására, továbbá a gyár-, gyártmány- és gyártásfejlesztés kutatási irányaira vonatkoznak. Ezeknek az információknak is éppúgy, mint a központi döntésekhez szükséges információknak, részben folyamatosaknak, részben pedig igénylésre adott kérdésekre összegyűjtöttnek, illetve feldolgozottaknak kell lenniük. A vállalatoknak a szerzett külső, valamint belső információik alapján elemzéseket kell végezniük, és ezek alapján kell a vezetőknek döntéseiket kialakítaniuk.

4.3 Az információk biztosításának módja

A G.B. említett határozatával kiadott Irányelvek nem annyira az információkkal megalapozandó döntések céljáról és tartalmáról, mint inkább az információk biztosításának módjáról rendelkeznek. E tekintetben különbséget tesznek az állami szervek részére szükséges információk és a vállalatok tájékozódásához kívánatos információk biztosítása között.

Az állami szervek, elsősorban a gazdaságirányító szervek, lényeges feladata saját tájékoztató munkájuk kiépítése. A minisztériumoknak, országos főhatóságoknak saját információs tevékenységükkel kapcsolatos elgondolásaikat az egész tevékenységükre vonatkozó javaslataikkal összhangban kell kiképezniük. Mindebből folyik, hogy a szakirodalmi tájékoztatás területén a minisztériumoknak az eddiginél erőteljesebben kell igénybe venniük már meglévő vagy kiépítendő saját tájékoztatási tárca-szervezetüket.

A 4.1 alatt említett központi információs rendszer ennél a körnél nyilvánvalóan tágabb és magasabb szinteket is magában foglal. A központi tájékoztatás legfelső fokon álló címzettjei ugyanis a párt, a kormány és néhány országos hatáskörű főhatóság. A minisztériumok ezt a legfelsőbb szintet második fokon követik. Ha a tájékoztatási szervezetet minisztériumi szinten építik csak ki, akkor nyilvánvalóan a legfelsőbb gazdaságirányító szervek tájékoztatásához szükséges információs apparátus még nem fog rendelkezésre állni. Más szocialista országokban ezért azt tapasztaljuk, hogy az ún. központi tájékoztatás/pl. az NDK-ban Zentrale Information/ feladatait egyetlen vagy már működő, vagy ebből a célból életre keltett központi tájékoztatási szerv működésével biztosítják.

A G.B.-Irányelvek a vállalatok információkkal való ellátása tekintetében abból indulnak ki, hogy saját tájékozódásukért a vállalatok maguk felelősek. Az Irányelvek felsorolják azokat a lehetőségeket,

amelyekkel a vállalatok tájékozódásuk során élhetnek, ugymint saját piaci tapasztalataikat és kapcsolataikat, saját vagy más vállalatokkal közösen végzett dokumentációs munkájukat és piacutatásukat, az állami szervektől kapott rendszeres és eseti információkat, továbbá a szakirodalmi tájékoztatással, a piacutatással és gazdaságtudatással foglalkozó belföldi és külföldi intézetek kiadványait és egyedi megrendelésre nyújtott szolgáltatásait. Ez utóbbiak között említik meg az Irányelvek az OMKDK-t, az egyes minisztériumok információs szakintézményeit, valamint a gazdasági /piaci/ információk területén a Konjunktúra és Piacutató Intézetet, továbbá az Országos Piacutató Intézetet.

5 AZ OMKDK INFORMÁCIÓS TEVÉKENYSÉGÉNEK FEJLESZTÉSE AZ ÚJ GAZDASÁGI MECHANIZMUS ELŐMOZDÍTÁSA ÉRDEKÉBEN

Ha végigtekintünk az OMKDK információs tevékenységről a 2 és 3 alatt mondottakon, és azokat egybevetjük az új gazdasági mechanizmus hatékony működésének megalapozását célzó KB-Irányelvek, valamint az információs rendszerre vonatkozó G.B.-Irányelvek 4. alatt e-lemezett szempontjaival és követelményeivel, világosan előtűnik állhatnak azok a teendők, amelyeket az OMKDK információs tevékenységének fejlesztése során részben folyamatosan, részben távlatilag meg kellene valósítani.

Ugyanakkor az is nyilvánvaló lehet, hogy az említett követelmények valójában és általában nem igényelnek az OMKDK-tól valami éles fordulatot és annak nyomán teljességgel újat. Az OMKDK 1960-tól bevezetett új típusú információs szolgáltatásai és azok keretében különösen az utóbbi években kifejlesztett szolgáltatások lényegében minden fajta új tartalmu vagy szemléletű igény megfelelő formájaként rendelkezésre állnak és azok céljára tovább fejleszthetők. Közülük néhány, amelyeket az 1967-69. években honosítottunk meg, már egyébként is az 1966. évi KB-Irányelvek utmutatásai nyomán jöttek létre. Így most csak arról van szó, hogy melyek azok a további információs feladatok, amelyeket az Irányelvek nyomán még célszerű lenne fokozatosan megvalósítani.

5.1 Tudományfejlesztési információ

A műszaki alaptudományok szakirodalmának feltárását különféle eszközökkel az eddiginél erőteljesebbé kellene tenni, s ennek során

- 5.11 szöveggörnyezetes permutált időszaki indexeket volna kívánatos fokozatosan kiadni egyes műszaki alaptudományok területéről azáltal a céllal, hogy a kutatók a leggyorsabban és legkönnyebben értesüljenek a témájukban elért külföldi tudományos eredményekről;

5.12 a tudományos kutatás és fejlődés fő irányzatairól, általában külföldi un. szemlecikkek alapulvételével, szakosított időszaki információk kiadványokban /Tudományfejlődési Áttekintések/ lenne célszerű beszámolni, tényeket, eredményeket, trendeket közlő módon.

5.2 Műszaki fejlesztési információ

A műszaki fejlődés nemzetközi figyelemmel kísérése érdekében

5.21 közreadott elemző-értékelő tanulmányokban /A Műszaki és Gazdasági Fejlődés Fő Irányai és a Műszaki Fejlődési Áttekintések című sorozatok keretében/ az eddiginél nagyobb gyakorisággal kellene ismertetni a vezető országok fontosabb iparágainak fejlődési tendenciáit, az illető iparágak fejlődését befolyásoló tényezőket és a fejlődésnek más iparágakra gyakorolt hatását;

5.22 közreadott elemző tanulmányokban kellene beszámolni az olyan új anyagok és helyettesítő anyagok kifejlesztéséről, továbbá már ismert anyagok új alkalmazási területeiről, amelyeknek népgazdasági jelentőségük nagy /főleg a Műszaki Fejlődési Áttekintések c. sorozatban/;

5.23 a Témadokumentációs Kiadványok c. sorozatban az eddiginél nagyobb arányban kellene olyan köteteket szerkeszteni és közreadni, amelyek nagy népgazdasági jelentőségű új technológiákat mutatnak be.

5.3 Legfelső vezetői tájékoztatás

A legfelső vezetői tájékoztatás fokozatos megvalósítása érdekében a következő feladatok ellátására lenne szükség /3/:

A Párt Központi Bizottságának tagjai és apparátusa, a Minisztertanács és apparátusa, a miniszterek és miniszterhelyettesek, az országos gazdaságirányítási szervek /OT, OMFb stb./ és vezetők /mintegy 25-30 szerv és 120-150 érdekelt funkcionárius/ részére a műszaki-gazdasági tartalmú külföldi folyóiratok anyagát rendszeresen figyelemmel kellene kísérni, és a bennük található műszaki-gazdasági fejlődési irányzatokról az ország szükségleteinek megfelelően, lényeges adatokat tartalmazó, de erősen tömörített összefoglaló beszámolókat lenne célszerű készíteni. E tájékoztatási szervezett munka eredményeit /4/

5.31 havi megjelenésű - hivatali használatra készült - időszakos kiadványban /számonként kb. 20-24 oldal/, továbbá

5.32 egyes kiemelt kérdésekről szóló eseti tájékoztatásban /4-8 oldal terjedelmű szabadlapokon/ lenne kívánatos az érdekeltek részére közreadni. Ez utóbbi feldolgozás során a címzettek által megadott témák feldolgozását kellene elsősorban megvalósítani.

5.4 A vállalatok tájékozódásának fokozott előmozdítása

A vállalatok műszaki-gazdasági információkkal való fokozottabb ellátása végett

5.41 ki kellene szélesíteni a témafigyelő szolgáltatásban figyelt témák körét, és tovább kellene finomítani a feldolgozás differenciált kivitelét;

5.42 az eddig ellátott, igénylésre végzett szakirodalom-kutatási munkán túlmenően olyan megrendelésre készülő információs feldolgozások vállalására kellene törekedni, amelyek valamely technológia vagy gyártmány kialakítására vonatkozó szakirodalmi közléseket foglalják össze. Ennek során egyrészt

5.421 igénylésre szakirodalmi szemléket kellene készíteni kizárólag a megrendelő részére, rendszerint valamely újabb technológiára vonatkozó külföldi közlemények tömörített ismertetésével és összefoglaló bemutatásával; másrészt

5.422 igénylésre szakirodalmi elemző /prognózt is adó/ tanulmányokat kellene szerkeszteni ugyancsak a megrendelő kizárólagos tájékoztatására, valamely gyártási ág, termékcsoport vagy gyártmány és általában az ezekkel kapcsolatos kutatás, fejlesztés és termelés egyéb kérdései /energia, nyersanyagok stb./ külföldi alakulásáról, fejlődéséről, legfőbb jellemzőiről.

5.5 A fejlesztés elvi és gyakorlati nehézségei

A 4 pontban előadottakból kitűnhetett, hogy az OMEDK információs ágazata számos új információs feladat előmozdítására már eddig is kezdeményező lépéseket tett. De nem rejtettük el azokat a tényezőket sem, amelyek az új feladatok új stílusú információs alátámasztását akadályozzák /ld. a referáltatás, a Műszaki Lapszemle, a Téma-dokumentációs Kiadványok, a Műszaki Fejlődési Áttekintések és a Műszaki és Gazdasági Fejlődés Fő Irányai c. sorozatok taglalása során mondottakat/. Ezek az akadályozó tényezők eredetükben elvi, határukban gyakorlatiak, s következményeikben olyan súlyosak, hogy ehelyett elemző észrevétel nélkül nem hagyhatók. Mindezek az akadályozó tényezők röviden az információ mint szolgáltatás piaci árkialakításában és az információs szakintézmények önfenntartási gazdálkodási rendszerében foglalhatók össze.

Ez a két új szempont az új gazdasági mechanizmus bevezetésével egyidejűleg gyökereiben új alapokra helyezte az információs szakintézmények működésének anyagi feltételeit. A megrázkódtatás feltehetően az OMKDK-ban kisebb mértékű volt, mint máshol, mert itt a különféle dokumentációs és információs szolgáltatások igénybevételét már 1957-től kezdődően anyagi ellenszolgáltatással kötöttük egybe, azaz díjtalanul információs szolgáltatást nem nyújtottunk. Csakhogy ennek során szolgáltatásonként megkülönböztetést tettünk, és korántsem kalkuláltunk mindenütt azonos költségtényezőkkel és haszonkulccsal. Egyáltalában a pénzben befolyó jövedelem és "haszon" elérésére sohasem tekintettünk úgy, mint információs munkánk irányjelző sarkcsillagára, mert tudatában voltunk és vagyunk annak, hogy a jól feltárt és megfelelően közvetített információknak értéke és haszna más, mint pl. a szappané, amelynek közvetlen gyakorlati hasznáról szemmel látható tanuságot tesz a kimosott fehérnemű vagy a tisztára mosott kéz. A tudományos információknak is kétségtelenül megvan az értéke, sőt a haszna is, de általában közvetetten, szinte lemérhetetlenül, a műszaki kultúra folyamatos terjesztése, kiegészítése és emelése útján.

/Csak kivétel, amikor a publikált információ gyakorlatilag minden további nélkül alkalmazható, "kész receptet" tartalmaz. Az ilyen azonban szinte fehér holló, mert a késznek látszó recept rendszerint csak a know-how külön megvásárlása nyomán válik a gyakorlatban tényleg használhatóvá./

A műszaki-tudományos tájékoztatás jellemző funkciója ezért nem gyakorlatilag közvetlenül hasznosítható, a fejlesztés vagy termelés útján bevételre, nyereségre átváltható reális értékek forgalmazása, hanem a műszaki kultúra terjesztése. Különösen vonatkozik ez a 2 alatt bemutatott alapozó dokumentációs funkciókra, um. a folyamatosan megjelenő szakirodalom állandó figyelemmel kísérésére, tömeges referálására, referáló és kartonszolgálatok kiadására, de tematikus információs kiadványok publikálására is. Piaci árak így nem képviselheti az előállításukkal járó rendkívüli költségeket, hanem csak azt az értékelést, amit a felhasználó a műszaki kultúrára áldozni hajlamos. Minthogy pedig a műszaki kultúrát terjesztő más /elsődleges/ kiadványoknak lényegesen kisebb költségeik miatt /egy referáló folyóirat szellemi költségei 5-10-szeresét teszik egy szakmai folyóiratnak/ alacsonyabb piaci árak alakult ki, a dokumentáció kiadványai 5-10-szeres áron a piacon nem is terjeszthetők.

Ezért minden egyes, tömeges információt terjesztő dokumentációs kiadvány vagy szolgáltatás csak a piacon egyébként szokásos áron hozható forgalomba, ami más szóval azt jelenti, hogy az ár az előállítási költségek csak kisebb-nagyobb hányadának megtérítésére lesz elegendő. Egy-egy kiadvány teljes árbevétele emellett arányos a forgalomba hozható példányok számával, azaz lényegesen kisebb a kis felvevőképességű szakterületeken /ilyen az ipargazdaság és a gépgyártás kivételével minden egyéb hazai ipari szektor/, amiből a bevételre törekvő tételéből folyóan valójában az következik, hogy a szűk felvevő piacok információs szolgáltatásokkal való ellátása a piaci kapcsolatok rendszere útján csődöt mond. /Ennek egy máris bekövetkezett jellemző példája a hazai építészeti referáló folyóiratok felszámolása, amelyeknek kiadására a vonatkozó tájékoztatási szakintézmény a gazdálkodás új szempontjai miatt és rendszere szerint már nem képes vállalkozni./

Mindaz egyúttal arra is fényt vet, hogy milyen következményekkel jár valamely helyes általános elvnek valamely speciális alkalmazási területre való mechanikus alkalmazása. Nem kisebb személyiség, mint LUKÁCS György tette ezt már szóvá /5/ a kultúra egyéb megnyilvánulásaiival kapcsolatban. Marxista bírálattal elemezve a kultúra árujellegét és a terjesztése során már érvényesítendőnek hirdetett jövedelmezőségi elvet, arra a következtetésre jut, hogy a szocializmus viszonyai között nincs szükség arra, hogy a kultúra áruformát /6/ öltön, és terjesztését a profit irányítsa /7/.

A műszaki kultúra tekintetében azonban emellett nem szabad figyelmen kívül hagyni egy további, éspedig gazdasági szempontot sem. A műszaki kultúra emelése ugyanis tudomány- és technika-fejlesztő hatása van, ami a tudományos-technikai forradalom korában a technikai színvonal növelésében, s így - bár esetenként le nem mérhetően - a termelés jövedelmezőségének fokozásában hozza meg gyümölcsét. A műszaki kultúrának nem profitra irányuló /s így önmagát a piaci forgalomban nem korlátozó/ terjesztése teszi csak lehetővé, hogy a tudomány és technika folyamatosan termelődő új eredményei a hazai kutatás, fejlesztés és termelés szakemberei részéről is megközelíthetők legyenek, éspedig anélkül, hogy erre rendkívüli anyagi áldozatokat kellene fordítaniok. Ezt akkor sem kívánták tőlük, amikor szakképesítéstüket az egyetemen megszerezték, sem akkor, amikor tudásukat időről-időre a szakmai továbbképzés útján korszerűsítik. Csak éppen a dokumentáció és információ szolgáltatásainak igénybevételekor - ami pedig a folyamatos szakmai színvonalon tartásnak és állandó szakmai továbbképzésnek leghatékonyabb eszköze - fordulna meg a helyzet, és háritának rájuk, hogy a tömeges információk produkálásának rendkívüli költségeit maguk fedezzék, és az információs szakintézmények önfenntartó működését biztosítsák? A fordulat fonáksága az e téren is érvényesített elv és gyakorlat képtelenségét tanúsítja.

Ezért nem élnek a tudományos információk tömeges szolgáltatásainak költségfedezeti rendszerével - rajtuk kívül - a szocialista országokban sehol sem. Előfizetési árak különféle információs szolgáltatásoknak általában természetesen van, de ezeknek nem kell a tömeges szolgáltatás teljes költségét fedezniök. Sőt bőven vannak műszaki propaganda jellegű szolgáltatások, amelyeket népgazdasági érdekből az érdekeltek díjtalanul kapnak meg, rendszerint azzal a kötelezettséggel, hogy a felhasználásról számot adjanak.

A helyzet fonákságát kiemelő módon több tőkés ország is ugyan-
ezt a gyakorlatot folytatja, vagy a műszaki fejlesztés un. agresszív
propagálásában még ezen is túlmegy.

Az ipari termelésben a világszínvonal elérésére /tartására/ törekvő tőkés országok iparpolitikájában a szervezett információáramoltatás az intézményes iparfejlesztés /műszaki fejlesztés/ szerves részeként szerepel, és tulnyomórészt ingyenes szolgáltatások formájában szervezik. Nagy-Britanniában erre a célra átfogó fejlesztő-tanácsadó információs szervezetet létesítettek, élén a Technikai Minisztériummal /8/. A rendszer szervei: a minisztérium egyes osztályainak irányításával a minisztérium regionális hivatalai és ipari összekötő központjai, a minisztérium által fenntartott vagy szubven-

cionált tanácsadó szolgálatok és az ipari kutató egyesülések /amilyen például a világszerte ismert PERA /Production Engineering Research Association = Termelés-kutatási Szövetség//.

A szervezet központi feladata, hogy a termelő ipart folyamatosan tájékoztassa a tudomány és technika legújabb eredményeiről, és hogy gondoskodjék a hasznosítható eredmények elterjesztéséről a műszaki propaganda változatos eszközeivel. A szervezet a technika és a tudomány ujdonságai közül az átvételre különösen érdemeseket ki is választja és ezek elterjesztése érdekében az információ és a műszaki propaganda eszközein tulmenő támogatást ad. Közép- és kisvállalatok részére általában díjtalan műszaki tanácsadást nyújt, az ezekhez szolgáló új gépek és berendezések beszerzéséhez a minisztérium 20 %-os állami szubvenciót biztosít, sőt gépi berendezéseket kipróbálásra a vállalatoknak kölcsönad, végül a vállalatokkal kötött fejlesztési szerződésekkel a kormány részt vállal a fejlesztés költségeiben és kockázatában.

Hasonló elveket és gyakorlatot követ Kanada is. Itt a National Research Council /Országos Kutatási Tanács/ Technical Information Service /Műszaki Információs Szolgálat//9/ útján folyamatosan figyelemmel kísérteti a világ műszaki fejlődését. A fejlesztés kívánatos irányait, módjait, az alkalmazásra szöba jövő új technológiákat és termelő berendezéseket a szolgálat az információk hatalmas áramából kiválasztja, és azokat különös nyomatékkal /a műszaki propaganda minden eszközével/ terjeszti, sőt bevezetésükhöz a közép- és kisvállalatokat ingyenes helyszíni tanácsadásban is részesíti. Mindez az ingyenes ráfordítás a Tanács véleménye szerint többszörösen visszatérül a magasabb termelési színvonal által előidézett termelésbővülésben és minőségjavulásban, és ennek nyomán a vállalatok nagyobb adózási hozzájárulásában.

Ezzel szemben nálunk az új gazdasági mechanizmusra áttéréskor a műszaki fejlesztés információkkal való országos előmozdítását szinte mellőzve, a vállalatok és egyéb érdekeltek jól felfogott önérédekére bízták a tudományos és műszaki információk beszerzését -- a piaci kapcsolatok rendszerében - az információügy szakintézményeitől, amelyeknek fokozatosan "teljesen önfenntartókká" kell válniuk. Kivételben az idézett G.B.-irányelvek csak az információs intézmények "széles közszolgáltatást ellátó részét /nyilvános szakkönyvtárak, szabadalmi tár, szabványtár stb./, valamint a kormánysszervek tájékoztatására szolgáló intézményeket" részesítik, amelyeket "a jövőben is részben vagy egészben költségvetésből kell finanszírozni".

Sokat irnak és beszélnek a világon "technological gap"-ról - technológiai szakadékról - amely a technikailag legfejlettebb tőkés országot, az Egyesült Államokat más fejlett tőkés országoktól elválasztja. Nem is félő, hanem bizonyos, hogy az információügy új működési mechanizmusával a magunk kárára valósággal az "information gap"-a tájékozottsági szakadék - megnyitásán és szélesítésén fáradozunk.

5.6 Mi a teendő?

A hazai műszaki fejlesztést az "information gap" folytán fenyegető veszély nem távoli, hanem imminens. Felismerésének szerencsére már legilletékesebb fórumok is hangot adnak. Az MSZMP Központi Bizottságának legutóbb nyilvánosságra hozott Tudománypolitikai Irányelvei máris megállapították, hogy sem a tudománypolitika felső irányításához szükséges információk nem biztosítottak, sem a kutatóhelyek információellátottsága nem kielégítő /10/. Nem prognózis, hanem a helyzetből fakadó tény, hogy ugyanezt állapotot meg az olyan elemzés és dokumentum is, amely a műszaki fejlesztés vagy az ipari termelés információellátottságát vizsgálja. Ezen a helyzeten nem változtatott az információs rendszer új működési mechanizmusa, sőt - miként 5.5 alatt vizsgálat tárgyává tettük - a fejlődés útjára szinte leküzdhetetlen akadályokat helyezett.

Mi tehát a teendő? Mielőbb fel kell ismerni, hogy az információszolgáltatás teljességének piaci kapcsolatokra helyezése és az információ intézmények teljes önellátásra átállítása nem fejleszti, hanem akadályozza a kívánatos információellátást, és ezért a működési elveket józan revízió alá kell vonni. Ez természetesen nem azt igényli és jelenti, hogy újabb 180°-os fordulatot hajtsunk végre, és most egyszerre minden információ díjtalan vagy szimbolikus áru terjesztésére térjünk át. Est modus in rebus. Megvan a helye és indokoltsága a piaci kapcsolatoknak is, de mellőzhetetlen a műszaki kultúrát előmozdító információk terjesztésének tudománypolitikai és műszaki fejlesztési célból való állami támogatása is.

A kétfajta élv és gyakorlat békésen megfér egymás mellett. A választóvonalat az információ elmélete metodikailag vitathatatlanul szolgáltatja. Állami támogatással /költségvetésből vagy esetleg központi megrendeléssel műszaki fejlesztési alapról/ tartandók fenn a szakirodalmi dokumentáció és információ ún. aktív szolgáltatásai, piaci áron és az önellátást biztosítón pedig az ún. passzív szolgáltatások /irodalomkutatás, egyedi szakirodalmi szemlék és tanulmányok, szakfordítások/, amelyeket a vállalatok és intézmények megkeresésére az információ szakintézmények a részükre végzett külön munkával nyújtanak. Utóbbiakhoz sorolhatók még azok az aktív információs szolgáltatások is, amelyek teljes tájékoztatást biztosítva, a felhasználót nagyobb költséggel járó passzív szolgáltatás /fordítás/ rendelésétől mentesítik /ilyenek a tömörítvényeket közlő információs folyóiratok, az OMKDK gyakorlatában a Műszaki Információ és a Műszaki-Gazdasági Információ elnevezésű sorozatok/. A kül- és belföldi szakirodalom folyamatos dokumentációs feldolgozása és a dokumentációs leírások közreadása /referáló folyóiratokban, kartonszolgáltatásban, permutált folyamatos indexekben stb./, továbbá információ források százainak felkutatása, feldolgozása és elemzése eseti információs kiadványokban azonban olyan költséges, hogy az ilyen kiadványok önelvítő közreadást biztosító ára a keresletet minimálisra csökkenti vagy egyenesen elriasztja, és ezért állami fenntartást igényel.

A tudomány, a műszaki fejlesztés és a termelés hatékony információellátását éppen ezek az aktív információs szolgáltatások bizto-

sitják. Fejlesztésük tehát állami műszaki fejlesztési feladat is, nem valósítható meg maradéktalanul a piac automatizmusával. Miként az idézett külföldi példák mutatják, az információk terjesztésében valójában még ennél is tovább lehetne lépni: felkutatott és válogatott információk propagatív /agresszív információ/ ajánlásával, sőt sulyponti szakterületeken rendszeres szaktanácsadással.

§§§

H I V A T K O Z Á S O K

- /1/ POLZOVICS Iván: Új irányok a dokumentáció gyakorlatában. = Az OMK Jubileumi Évkönyve. Bp. 1958. p.141-181.
- /2/ Mountbatten of Burma, Earl: Controlling the information explosion. = Radio and Electronic Engineer, 1966.ápr. p.195-208.
- /3/ PIRÓG, Wojciech: A központi gazdasági vezetés igényeinek megfelelő tudományos, műszaki és gazdasági tájékoztatás. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1968. 7.sz. p.489-504.
- /4/ POLZOVICS Iván: A felső vezetői és a vezetői tájékoztatás főbb kérdései. I-II. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1968. 3.sz. p.185-201. 4-5.sz. p.320-338.
- /5/ Az új gazdasági irányítás és a szocialista kultúra. - Beszélgetés Lukács Györggyel. = Kortárs, 1969.ápr. p.507-517.
- /6/ "Minél jobban tudjuk az anyagi termelést a lakosság jogos szükségleteihez fölemelni, ... annál kisebb szükség van arra, hogy a kultúra áruformában kapcsolódjon be a társadalmi életbe. Ezért én, éppen mint az új mechanizmusnak a híve, vallom azt, hogy most jön el az az idő, amikor radikálisabban, mint régebben, megszüntethetjük a kultúra áru voltát, vagyis éppen ellenkezőleg tesszünk, mint egyes tulbuszó emberek, akik áruvá változtatnák a kulturát." I.m. p.517.
- /7/ "... bizonyos tömegesen előállított és tömegesen fogyasztott cikkeknel termelés és fogyasztás között az áruforma nélkül nem lehet kapcsolatot előidézni. Az étkezésre és ruházkodásra ez éppúgy vonatkozik, mint például a kinyomtatott könyvre vagy a színházi jegyre és így tovább... A kérdés azonban az, hogy ebből a lebonyolítási formából következik-e a profitra való termelés. Marx éppen azt állítja, hogy nem következik ..." I.m. p.511.
- /8/ Mintech to put £ 750 000 into NC services. = Metalworking Production, 1968.febr.14. p.16.; Machine tools are accelerating US productivity. = Metalworking Production, 1968.dec.4. p.19.

- /9/ National Technical Information Services. World-wide Directory. Prague, FID-UTEIN, 1966. p.7.
- /10/ "Az irányításnak igen fontos eleme, feltétele a kutatási információ... A felső /kormány szintű/ irányításhoz szükséges, a legfontosabb kutatási feladatokra és eredményekre vonatkozó információk jelenleg nem biztosítottak. A kutatóhelyek tudományos informáltsága és annak feltételei alatta maradnak a korszerű követelményeknek." Az MSZMP KB Tudománypolitikai Irányelvei. = Társadalmi Szemle, 1969. 7-8.sz. p.57.

POLZOVICS, I.: The tasks of the Hungarian Central Technical Library and Documentation Centre /OMKDK/ in the field of information and its development in the new system of economic management

The Hungarian Central Technical Library and Documentation Centre /OMKDK/, one of the oldest central information institutes in Hungary, has been engaged in documentation and information activities for twenty years. The majority of this work is being conducted and administered by the Directorate of Documentation. The staff of the Directorate includes 87 internal and 2000 external members. Its documentation activity consists in continuous reviewing and processing scientific and technical literature /mainly journal articles/, both foreign and Hungarian; its annual output may be estimated at some 120 000 abstracts and title translations, published in 14 series of the OMKDK's abstracting journal or distributed by its card service. It also compiles special bibliographies covering some 400 subject fields annually. The translation department produces technical translations, its annual output being 23 000 to 24 000 items on some 350 000 standard typed pages /2000 en-s each/ which are available to order. Besides these documentation activities, conducted from the very outset, from 1955 onward the Directorate has built up other specialized information services, as well. Thus, e.g., its SDI-system covers some 1800 highly specialized subject fields and keeps its customers informed of the current literature published in their respective field. Its periodical and occasional publications are much in demand. These publications offer what is called "full information", giving selections from the professional literature in a form which is generally capable of making the study or translation of the original text unnecessary. Such monthly information bulletins are published in 7 technical and 5 technical-economic subject fields. Its monthly bulletin "Technical-Economic Information" publishes 6 to 7 major studies on technical and economic problems which may claim nation-wide interest. In its series "Thematical Reviews", which has been published in almost 100 volumes over the past decade, each volume contains a review of the selected literature of a specialized field in a digest-like form. Since 1967 OMKDK has also been publish-

ing analytic studies in the series "Outlines in Technical Development" and "Main Trends of Technical and Economic Development" in the form of separate volumes.

The new system of economic management, introduced in Hungary in 1968, raises increased demands for the development of information services. What really needs major improvement and development is the supply of information to help the work both of top economic bodies and of industrial companies /and institutes/. Planning the development of the technical and economic information system in an up-to-date manner is prompted by and based on market relations, since scientific information has been recently, looked upon as a commodity which is subject to sale and purchase, and thus information centres have, more and more, to subsist on returns from their sales. The article tends to contest the soundness of this principle for the entire field of information services. It is rather inclined to consider what is called "active documentation", aimed at promoting the technological culture, as a state task of scientific and technological policy. It proposes that the current information services be divided into services of commodity and non-commodity nature.

::':::

ПОЛЬЗОВИЧ, И. : Информационные задачи по научно-технической литературе Венгерской центральной технической библиотеки и центра научно-технической информации и их развитие в новой системе управления хозяйством

Венгерская центральная техническая библиотека и центр научно-технической информации является наиболее старым центральным информационным органом по научно-технической литературе в Венгрии. В ВЦТБЦНТИ ведется уже 20 лет документационная и информационная деятельность в области технической (и экономической) информации. Эта работа проводится в подавляющем большинстве в управлении документации. Управление имеет 87 штатных и около 2000 внештатных сотрудников. Его документационная работа базируется на постоянном следовании за отечественной и зарубежной литературой (в первую очередь за журнальными статьями) и ее обработке. Около 120 тыс. рефератов и переводов заглавий готовится и публикуется ежегодно в реферативном журнале, издаваемом в 14 сериях, и в сериях карточек. По запросу ежегодно по 400 темам составляются библиографии. Отделом переводов по заказу поставляются в год до 23-24 тыс. наименований переводов объемом 350 тыс. стандартных страниц (по 2000 п). Кроме проведенных с начала документационных работ в управлении с 1955 года начался ряд специальных информационных служб. В системе SDI (Selective Dissemination of Information) следится за 1800 специальными темами и постоянно информируют заказчиков о появляющейся литературе. Большой популярностью пользуются периодические и разовые изда-

ния, дающие полную информацию. В этих изданиях помещаются такие рефераты избранных научно-технических статей, благодаря которым нет надобности изучать или переводить оригиналы. Такие ежемесячные информационные издания появляются по 7 техническим и 5 технико-экономическим темам. В информационном журнале "Технико-экономическая информация" ежемесячно появляются 6-7 работ о технико-экономических вопросах государственного значения, составленных на основе научно-технической литературы. Среди разовых изданий, в серии "Издания тематической документации" вышло в свет за 10 лет приблизительно 100 томов, каждый из которых обрабатывает по типу digest избранную литературу определенной темы. С 1967 года издаются Центром информационные обзоры в сериях под заглавием "Обзоры по техническому прогрессу" и "Главные направления технико-экономического развития" в форме самостоятельных томов.)

Новая система управления хозяйством, введенная в стране в 1968 году, предъявляет большие требования к развитию информационного обслуживания. Нужно развить обеспеченность информацией как управляющих хозяйством органов, так и предприятий (институтов). Развитие технико-экономической системы было запланировано учитывая рыночные связи, в последнее время научная информация считается товаром, который путем продажи и покупки вступает в оборот и постепенно информационные учреждения должны содержать себя из прихода. В статье подвергается критике исключительная правильность этого принципа во всей области информационной деятельности. Высказывается мнение, согласно которому т.н. активная документация, служащая развитию технической культуры, является, как и по прежнему было, государственной научно- и техникполитической задачей. Предлагается делать в современном механизме информационного дела различие между информационным обслуживанием товарного и нетоварного типов.

--§--

POLZOVICS, I.: Fachliterarische Informationsaufgaben der Ungarischen Technisch-Wissenschaftlichen Zentralbibliothek und Dokumentationszentrum /OMKDK/ und ihre Entwicklung im neuen System der Wirtschaftsführung

Die Ungarische Technisch-Wissenschaftliche Zentralbibliothek und Dokumentationszentrum /OMKDK/ ist Ungarns ältestes zentrales fachliterarisches Informationsorgan. Sie führt seit 20 Jahren Dokumentations- und Informationstätigkeit auf dem Gebiet der technischen /und wirtschaftlichen/ Information aus. Diese Arbeiten werden zum größten Teil von der Dokumentations-Direktion verrichtet. Letztere verfügt über 87 interne und etwa 2000 externe Spezialisten-Mitarbeiter. Ihre Dokumentationsarbeit beruht auf der fortlaufenden Verfolgung und Bearbeitung der ausländischen und inländischen Fachlitera-

tur /besonders der Zeitschriften/. Es werden etwa 120 000 Auszüge bzw. Titelübersetzungen pro Jahr angefertigt und in den aus 14 Reihen bestehenden Referateblättern, sowie im Kartendienst veröffentlicht. Auf Anfrage stellt sie jährlich in etwa 400 Themenkreisen Bibliographien zusammen. Ihre Übersetzungs-Abteilung lässt auf Bestellung in 23-24 000 Items ungefähr 350 000 grosse Normalseiten /à 2000 n/ Fachübersetzungen pro Jahr verfertigen. Ausser diesen vom Anfang an versehenen Dokumentationsarbeiten wurden beginnend mit 1955 zahlreiche andere, spezielle Informationsdienste ausgebaut. Im SDI-System /selektive Informationsverbreitung/ beobachtet man etwa 1800 spezielle Themen und informiert die Besteller über die fortlaufend erscheinende Literatur. Ihre sog. vollständige Information bietenden periodischen und fallweise herausgegebenen Publikationen sind sehr beliebt. In diesen werden ausgewählte Fachmitteilungen in der Weise rezensiert, dass sich auf Grund dieser das Studium oder die Übersetzung der Originalmitteilungen im allgemeinen erübrigt. Solche monatliche Informations-Hefte erscheinen in 7 technischen und 5 technisch-wirtschaftlichen Themenkreisen. In der Informations-Zeitschrift "Technisch-Wirtschaftliche Information" erscheinen monatlich auf Grund der Fachliteratur angefertigte Studien über 6-7 volkswirtschaftlich bedeutende technisch-wirtschaftliche Fragen. In der Reihe der fallweise herausgegebenen Publikationen wurden im Rahmen der Reihe "Themendokumentations-Publikationen" in zehn Jahren etwa 100 Bände veröffentlicht, ein jeder von diesen umfasst die Digest-artige Bearbeitung der ausgewählten Literatur je eines Themenkreises. Seit 1967 veröffentlicht das Zentrum fachliterarische analytische Studien in den Reihen "Übersicht der technischen Entwicklung" und "Hauptrichtungen der technischen und der Wirtschaftsentwicklung", in Form selbständiger Bände.

Das im Lande seit 1968 eingeführte neue System der Wirtschaftsführung stellt höhere Anforderungen an die Entwicklung der Informationsdienstleistungen. Die Informationsversorgung der wirtschaftsleitenden Organe, wie auch der Betriebe /und Institute/ beansprucht eine weitere Entwicklung. Die aktuelle Entwicklung des technisch-wirtschaftlichen Informationssystems wurde auf Grund der Marktbeziehungen geplant, die wissenschaftliche Information wird neuerdings als Ware betrachtet, welche durch Kauf - Verkauf in Umsatz gebracht wird; die Institutionen für Information werden sich allmählich aus dieser Geldeinnahme erhalten müssen. Der Autor des Artikels bestreitet die alleinige Richtigkeit dieses Prinzips auf dem gesamten Gebiet der Informationsleistung. Er hält die die technische Kultur fördernde sog. aktive Dokumentation auch weiterhin für eine staatliche wissenschafts- und technischpolitische Aufgabe. Es schlägt die Dichotomie des heutigen Mechanismus des Informationswesens nach warenartigen und nicht-warenartigen Informationsdiensten vor.